

1.TEMEL NOTA BİLGİLERİ

1.1. Nota çeşitleri

İslamiyet öncesi Türklerde nota yazımına dair tafsilatlı bilgiler olmamakla beraber, müzik tarihçileri özellikle Uygurlar Dönemi'nde müziğin çok geliştiğini belirtirler. Çünkü yerleşik hayata geçen ilk Türk devleti oldukları için Uygurlar günümüze sanatta ve diğer alanlarda birçok eser bırakmışlardır. Türklerin III. yüzyıldan itibaren Sâsâni İran'da geliştirilmiş bir sistem olan "Mani Nota Yazısı"nı kullandıkları söylenebilir. Talas Savaşı sonrası Türklerin İslamiyet'i kabul etmeye başlamasıyla beraber müzik anlayışı ve uygulaması daha geniş alanlara yansımıştır. Karşılıklı olarak yapılan bu etkileşimler sonucu Türkler, müşterek İslam medeniyetinin ebced notasını kullanmışlardır. Arap harflerinin özelliğinden yararlanarak ebced harfleri üzerine tesis ettiği nota sistemi "ebced notası" olarak hâlâ anılmaktadır. En eski belge, Kindî'ye (ö. 874) aittir. Kindî Yunan nota sisteminden farklı olarak, her sekizlide aynı simgeleri kullanıyordu. Kindî'den kısa bir süre sonra, mûsikî üstüne bir risale yazmış olan Yahya İbn Ali İbn Yahya (856-950) Kindî'nin sistemini biraz daha geliştirdi. Bir başka nota yazısı Kindî ile aynı dönemlerde Kuzey Çin'de yaşayan Hıtay Türklerinin geliştirip kullandıkları, adına "Ayalgu" dedikleri kendilerine has bir nota yazısıdır. Daha sonraları Fârâbî ve İbni Sînâ ses dizeleri üzerine yaptıkları denemeleri ve icatlarını yeni isimler, çeşitli şema, ebced, harf ve rakamlarla göstermişlerdir.

XIII. yüzyılda sistemci okulun kurucusu Safiyyüddin Urmevî'nin (ö. 1294) sesleri gösterirken kullandığı ebced sistemi, kendisinden önce kullanılmış bir sistem olmakla birlikte, kendisi tarafından geliştirilmiş ve bir sekizli on yedi sese ayrılarak bunların her biri de ayrı bir harfle gösterilmiştir. Safiyyuddîn'den sonra gelen Kutbuddîn Şirâzî (ö.1311), Muhammed bin Mahmud el-Âmilî (XIV. yy), el-Lâdikî (XV. yy) gibi sistemci okul mensuplarınca daha da genişletilir. Nota konusunda en önemli yeniliği getiren Şîrâzî'dir. Tespit edilebildiği kadarıyla o Batı'dan üç asır önce notada bazı nüans ve gürlük terimlerini (dinamikleri) kullanmıştır. Yapılan çalışmalarda Dürretü't-Tâc adlı bu ansiklopedik eserin mûsikî bölümünde yer alan iki sayfalık bir bestede, bu nüansları göstermiş, Urmevî'den devraldığı nota sistemini daha detaylı hâle getirmiştir. Meragalı Abdülkadir de, notaya katkı yapanlardan biridir.

XVII. yüzyıl, müzik yazısı tarihinde önemli bir aşama sayılabilir. Ali Ufki 1650 yılında yazdığı Mecmûa-yı Saz u Söz adlı eserinde, sağdan sola doğru yazılan özel bir Batı müziği nota sistemiyle 550 civarında eseri yayımlamıştır. Peşrev, saz semâîsi, murabba beste, nakış, semai yanısıra türkü, varsağı ve dinsel nitelikte eserin güfte notasını içeren bu mecmua, Türk mûsikîsi tarihi açısından önemli bir belgedir.

Türk mûsikî yazısı tarihinde III. Selim Dönemi'nin önemli bir yeri vardır. III. Selim'in emriyle Abdulbaki Nasır Dede (ö.1821) ve Hamparsum Lemonciyan (ö.1839) birer müzik yazısı sistemi geliştirerek hükümdara sunmuşlardır. Abdülbaki Nası Dede ebced yazısını zamanına uyarlamış ve bazı besteleri Tahrîriyye adlı eserinde toplayarak yok olmasını önlemiştir. Ancak Nasır Dede'nin müzik yazısı beklenen rağbeti görmemiş, Hamparsum'un yazı sistemi, uygulamadaki kolaylığı sebebiyle geniş ölçüde benimsenmiş ve Batı notası yerleşinceye kadar (XIX. Yüzyıl) kullanılmış, bu yüzyıldan itibaren yaygınlaşarak Türk Müziği eserlerinin zamanımıza kadar intikalini sağlamıştır.

XVII. yüzyılın bir diğer önemli mûsikîşinası Dimitri Kantemir'dir (ö.1723). Geliştirdiği nota sistemiyle 350 dolayında peşrev ve saz semaisinin belgelenmesini sağlamıştır.

Ebced Notaları

XVIII. yüzyılda döneminin en kudretli neyzeni olarak gösterilen Kutbünnayi Osman Dede (ö.1729) Kantemiroğlu yazısına benzer bir çeşit harf yazısı geliştirmiştir. Osman Dede'nin nota yazımında da Türk mûsikîsinin temel ses sistemindeki perdeler için 33 harf kullanılmıştır. Yine XVIII. yüzyılda Tanbûri Artin Ermeni işaretleri kullanarak bir notalama sistemi yapmıştır.

XIX. yüzyılda Sultan II. Mahmut Döneminde (1807-1839) Batılılaşma hareketiyle mûsikî de nasibini almış ve özellikle askerî müzik (mehter) dışarıdan getirilen müzisyenler tarafından devam ettirilmiştir. Bundan dolayı geleneksel nota yazım biçimleri yerine Avrupa notasına geçilmiştir. Daha sonraları dönemin önemli müzikologları Rauf Yektâ Bey, Sadettin Arel, Suphi Ezgi gibi müzikologlar Türk müziği yeni notalama sistemi üzerinde çalışmalar yapmışlar ve Türk müziğini Batı notasına uyarlama gayreti içinde bulunmuşlardır. Çünkü Türk müziğinde olup da Batı müziğinde olmayan komaları ilave ederek nazarî ve amelî alanlarda bir sorunla karşılaşılmasını engellemeye çalışmışlardır.

Nota: Seslerin sürelerini gösteren işaretlerdir. Notalar çizgi üstlerine ve aralarına yazılırlar. 7 ayrı süreye sahip nota vardır.

Süre: Notaların ve susların birbirlerine göre kısa veya uzun oluşudur. Sesli süre ve sessiz süre olarak ikiye ayrılır.

Sesli Süreler: Müzikte sesli süreleri notalar oluşturur. Dizek üzerine yazılan notalar farklı sesleri tanımlar. En uzun süre "Birlik", en küçük süre "Altmışdörtlük" notadır.

Şekil	Adı	Süresi
	Birlik Nota	4 Vuruş
	İkilik Nota	2 Vuruş
	Dörtlük Nota	1 Vuruş
	Sekizlik Nota	1/ 2 Vuruş
	Onaltılık Nota	1/ 4 Vuruş
	Otuzikilik Nota	1/ 8 Vuruş
	Altmışdörtlük Nota	1/ 16 Vuruş

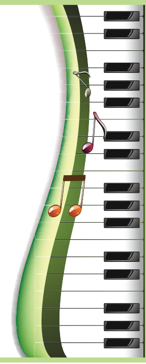
Dizek (Porte): Birbirine parelel 5 çizgi ve 4 aralıktan oluşan, seslerin tizlik ve pestlik farklarını gösteren ve notaları yazmamızı sağlayan şekildir.

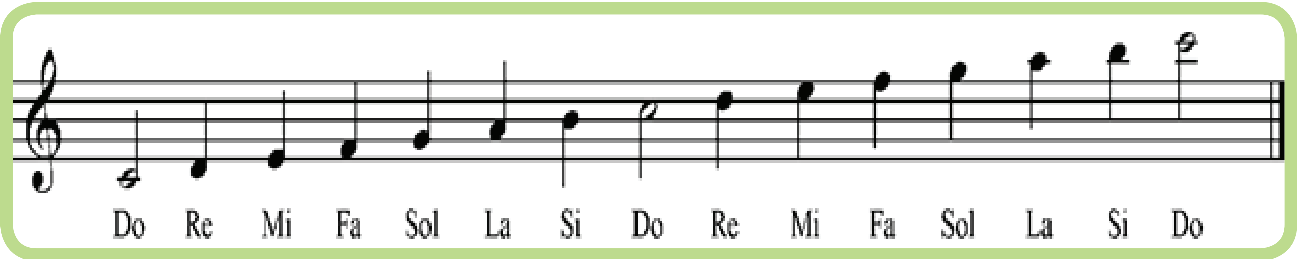

Notalar: Dizek üzerine 11 tane nota yazabiliriz. Geriye kalan pestteki ve tizdeki sesleri yazabilmemiz için ilave çizgilere ihtiyacımız vardır. Dizeğin altına ve üstüne konan ek çizgiler dizeğin genişliğini artırır. Birbirine eşit ve paralel olan bu küçük çizgiler dizeğin üstünde ise aşağıdan yukarı, dizeğin altında ise yukarıdan aşağı doğru sayılırlar.

BİLGİ KUTUSU

"Si" hariç diğer notaların isim babası Gui d'Arezzo'dur. Arezzo bu adları Aziz Iohannes Battista ilahisindeki mısraların birinci hecelerinden alarak takmıştır. Yedinci notanın adı uzun zaman 'B' olarak kalmış, sonradan 13. yüzyılda Sanete Iohannes kelimelerinin baş harflerinden meydana gelen 'si' adını almıştır.

Anahtar: Portenin başına konulan, notaların isimlendirilmesi ve okunabilmesi için gerekli işarete anahtar denir. Müzikte üç türlü anahtar şekli vardır. Bunlar: Fa, Do ve Sol anahtarlarıdır.

Ölçü: Bir müzik eserinin vuruş sayıları birbirine eşit en küçük bölmesine ölçü denir.

Ölçü Çizgisi: Ölçüleri birbirinden ayıran çizgiye ölçü çizgisi denir.

Ölçü Sayısı: Dizek üzerine ve anahtarın hemen yanına konan ve bize o müzik parçası için süre birimi olarak alınan değeri ve kurulan ölçülerde bulunan zamanların sayısını gösteren sayılara denir.

Ölçü Sayısı Ölçü Çizgisi Ölçü

1.2. Sus İşaretleri

Birlik	İkilik	Dörtlük	Sekizlik	Onaltılık	Otuzikilik	Altmışdörtlük
4 vuruş	2 vuruş	1 vuruş	1/ 2 vuruş	1/ 4 vuruş	1/ 8 vuruş	1/ 16 vuruş